

Mahábhárata

Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Mahábhárata je staroindický epos, ktorý vznikol približne v rokoch 400 pred n.l. až 400 nášho letopočtu, je jedným z prvých dokladov svetskej indickej literatúry a opisuje veľkú vojnu medzi potomkami Bharátu - Kuruovcami a Pánduovcami.

Životopisné údaje:

Najstaršie zmienky o epose pochádzajú od staroindického učenca a gramatika Paniniho, ktorý spomína dve verzie – Bhárata a Mahábhárata ako i hlavné postavy eposu. Prvými autormi textov boli sútovia – vozataji, ktorí sprevádzali kráľov vo vojnách a ospevovali slávne bitky. Ich príbehy sa šírili ústne a neskôr zapisovali. Tradične sa za autora Mahábháraty považuje mudrc Krišna Dvajpajana, prezývaný Vjasa alebo Vedavjasa. Ako však literárni vedci usudzujú z rozličných vývinových stupňov, ktorými epos prešiel, ako i podľa rozličných vsunutých príbehov, Vjasa nebol jediným tvorcom Mahábháraty. Vytvoril iba jadro – 8800 slôh. Jeho syn Šuka zvýšil rozsah eposu na 24 000 slôh. Epos v tomto rozsahu prerozprával Vajšampajana kráľovi Džanamedžajovi. Spomedzi iných prerozprávačov sú známe mená Lomaharšanu a Ugrašravas. Za svoju monumentálnu stavbu vďačí epos početným vsunutým samostatným príbehom. Boli to zväčša legendy, povesti, mytologické príbehy, nábožensko-filozofické a právne úvahy, založené na motívoch, sujetových situáciách alebo postavách rozprávania. Mahábhárata v dnešnej podobe je veľmi rozsiahle dielo, má asi 100 000 dvojverší (osemkrát viac ako Ílias a Odysseia dohromady). Poézia kombinovaná s prózou je rozdelená do 18 kníh. K nim sa pridružuje ešte devätnásť kníh – Krišnov rodokmeň. S rozvojom hinduizmu a vplyvu Indie sa Mahábhárata dostala do krajín juhovýchodnej Ázie.

Dielo:

Jadro eposu tvorí príbeh o boji medzi Kuruovcami a Pánduovcami, potomkami kráľa Bháratu. Kuruovci a Pánduovci boli bratrancami, ich otcovia Dhrtaráštra a Pándu nežili však na jednom kráľovskom dvore. Pándu vinou kľatby musel odísť do Himalájí. Keď zomrel, päť Pánduových synov sa vrátilo späť na Dhrtaráštrov kráľovský dvor a boli vychovávaní spolu s jeho 100 synmi. Keď dorástli, Dhrtaráštrovi synovia sa báli ich konkurencie a najmä toho, že prídu o kráľovský trón, lebo Pánduovci boli šikovnejší a zručnejší. Preto ich opäť poslali do vyhnanstva. Päť Pánduovcov odišlo do vyhnanstva aj so svojou spoločnou manželkou Draupadí. Po uplynutí predpísaných trinástich rokov sa však vrátili a znova si nárokovali na trón. Vtedy sa začala vojna medzi rodmi. Rozhodujúca bitka pri Kurukšetre sa skončila víťazstvom Pánduovcov, poslední traja bojovníci z radov Kuruovcov sa však víťazom pomstili – takmer všetkých vyvraždili počas spánku. Zachránili sa len piati bratia Pánduovci a najstarší z nich, Judhištira sa stal kráľom. Okrem ústredného príbehu Mahábháraty, ktorý sa pravdepodobne zakladá na skutočnej udalosti, je známe tiež rozprávanie o Nalovi a Damajantí, príbeh o Sávitrí, o Šakuntale a slávna Bhagavad Gítá (Spev vznešeného) v 6. knihe. Bhagavad Gítá je súbor ponaučení, ako si má počínať ušľachtilý muž, poetickou formou sa v ňom vykladá učenie brahmanizmu. Dielo je oslavou boha Krišnu, ktorý je jedným z vtelení boha Višnu. Bhagavad Gítá sa považuje za bibliu hinduizmu. Je dielom sekty višnuistickej, čiže hinduistickej a je oslavou boha Krišnu. V indickej literatúre a náboženskej tradícii je Mahábhárata jedným z posvätných textov véd. Bola to aj véda vojenského stavu kšatrijov, ktorých životu, myšlienkam a činom bola venovaná. V Indii dodnes čítajú úryvky z eposu vo sviatočných dňoch, na púti, pripomínajú si ho dramatizovanou formou hier alebo

príbehov pre deti. Mahábhárata je dielo zaujímavé svojou filozofiou, cenné historickou, literárnou aj umeleckou hodnotou. Napísaná je v tzv. epickom sanskrite, čo je jednoduchšia forma védskeho sanskritu. Sanskrit je posvätný jazyk starých Indov, z ktorého neskôr vznikali novoinďické indoeurópske jazyky. Medzi indoeurópske jazyky patrí aj slovenčina.

Podrobnejšie o diele:

Dielo Bhagavad Gítá bolo vytvorené neskôr než rané Upanišády a skôr než v období filozofických smerov a ich formulácií v Brahma Sútrach. Keďže sa v nej nenachádzajú zmienky o budhizme a obsahuje archaické slová a výrazy, predpokladá sa, že v tej forme, ako ju poznáme, bola zapísaná v predbudhistickom období, približne okolo roku 500 pred n. l. Jej autorstvo pripisujú legendárnemu mudrcovi Védavjásovi, ktorý spísal aj celú Mahábháratu. Dielo je komponované ako dialóg medzi jedným z Pánduovcov, Ardžunom a bohom Krišnom. Dialóg sa odohráva krátko predtým ako sa má začať bitka medzi Pánduovcami a Kuruovcami na Kurukšetre. Ardžunovi je veľmi nepríjemné ísť do boja proti svojim bratrancom, s ktorými vyrastal a proti svojim strýkom, s ktorými mal ako dieťa veľmi dobré vzťahy. Vie, že boj prinesie veľa bolesti, uvedomuje si, aké je kruté zabíjať svojich blízkych. Krišna mu vysvetľuje, prečo musí ísť bojovať proti nim. Jeho výklad je zároveň výkladom filozofie hinduizmu. Hlavným argumentom je, že hinduista verí v znovuzrodenie. To znamená, že ak aj zomrie, v skutočnosti nezomrie, lebo sa znova narodí. Ďalším argumentom je, že človek má vykonať čin, ktorý je v súlade s jeho dharmou čiže s jeho kastou. Každému človeku podľa hinduistického náboženstva patrí určité miesto a s ním aj určité povinnosti. Ardžuna je princ, preto je jeho povinnosťou bojovať. (Lepšie je vykonať svoju povinnosť zle ako povinnosti iného dobre).

Úryvky:

Mahábhárata – 1. úryvok

Po zápelení sa v celom meste rozniesol chýr o veľkom vojenskom umení Pánduovcov. Mešťania otvorene hovorili jeden druhému: „Starý Dhrtaráštra je múdry kráľ, no predsa len je slepý, a vojská do boja viesť nemôže. Nenadarmo jeho mladší brat Pándu vládol zaňho nad krajinou, kým bol nažive. Treba uviesť na trón najstaršieho z Pánduovcov. Judhišthira je ešte mladý, ale múdry. Pozná zákon, je spravodlivý a milostivý k bedárom. Ak sa stane kráľom, neukrídli ani Dhrtaráštrovi ani jeho synom“. Keď sa Durjódhama dozvedel o týchto chýroch, zožieraný závišťou a zlobou prišiel ku kráľovi a riekol mu: „Dopočul som sa, otec, že mešťania majú čosi nedobré za lubom. Chcú, aby sa stal kráľom Pánduovec. Tvoji synovia prídu o kráľovstvo a budú žiť z cudzích rúk. Ľud bude nami opovrhovať. Určite nás to neminie, ak hneď nevyženieme Pánduovcov z krajiny.“ A kráľ z lásky k synovi súhlasil s nepravosťou.

Mahábhárata – 2. úryvok

A vtedy Pártha uzrel v šíkoch oboch armád
otcov a dedov, učiteľov, strýkov,
bratov, bratancov, synov i vnukov
test'ov a priateľov.
Na všetkých príbuzných i priateľov,
stojacich proti sebe vzhliadol syn Kuntí
a hlbokým súcitom preplnený,
tako v zármutku prehovoril:

Ó Krišna, pri pohľade na svojich príbuzných
v bojových vozoch, po zrážke dychtiacich,
moje údy malátnejú a v hrdle mi vyschýna.

Celý sa chvejem, vlasy mi dupkom vstávajú;
luk Gandíva mi padá z rúk,
celá koža ma páli.

Ó, Džanárdana, vari nám prinesie radosť
záhuba Dhrtaráštrových synov?
Hoci sú zločinci, ak ich usmrtime,
len sami do hriechu upadneme...

Mahábhárata - 3. úryvok

Ak si svojvôľou opantaný pomyslíš
„Nebudem bojovať“,
márne je tvoje predsavzatie –
tvoja vlastná podstata ťa prinúti.

Pútaný svojou vlastnou karmou
zo svojej podstaty zrodenu
ó, Kaunteja, bárs i nevoľky vykonáš to,
čo si z poblúdenia konať odmietol.
V srdci všehotvorstva Pán prebýva
a sŕa nasadené na hrnčiarskom kruhu
všetky bytosti krúti,
silou svojej Máji, Ardžuna.

Lepšia je svoja dharma
bárs i nedokonalo splnená,
než cudzia, správne vykonaná.
Ten, kto v súlade so svojou dharmou koná,
ten vskutku do hriechu neupadá.

Počúval si s myslou sústredenou, Pártha?
Pominulo sa tvoje poblúdenie
nevedomosťou zrodené, Dhanandžaja?

Riekol Ardžuna:
Rozptýlené je moje poblúdenie.
Milosťou Tvojou som precitol.
Stojím pevne, pochyby sú zničené.
Ó, Nezvratný, vykonám Tvoje nariadenie.

Myšlienky:

„Bhagavad Gítá je duchovnou matkou ľudstva“. (Mahátma Gándhí)

„Po akej ceste ku Mne človek kráča,
na takej ho Ja vítam a odmeňujem podľa zásluh.
Rôzne sú chodníky ľudí, ale všetci
idú po Mojej ceste, Párthá. (Bhagavad Gítá – o rôznych spôsoboch uctievania Boha)

Upanišády (sväté písma brahmanizmu) sú kravy. Šrí Krišna (boh) je ten, kto ich dojí, Ardžuna (jeden z Pánduovcov) je teliatko, Gítá (svätá kniha) je mlieko a múdri sú tí, ktorí toto mlieko pijú...(známy indický verš)

Kasta a varna nie sú totožné termíny. Kasta sa týka skôr neskoršieho – hinduistického obdobia, varna súvisí s pôvodným – najstarším členením indického obyvateľstva podľa farby pleti. Toto členenie zaviedli Árijovia, ktorí asi v roku 1 500 pred n. l. prišli do Indie a vytlačili pôvodné obyvateľstvo tmavšej pleti do južnej časti Indie. Prvé tri varny, čiže bráhmani, kšatrijovia a vajšiovia boli árijského pôvodu a šúdrovia – posledná varna, boli tmavší a mali slúžiť prvým trom varnám. (PhDr. Anna Rácová)